

Guðmundur Kjartansson jarðfræðingur: ritsmíðar um vísindaleg efni

Guðmundur Kjartansson frá Hruna (1909-1972) lauk mag. scient. prófi í jarðfræði í Kaupmannahöfn 1940 og starfaði síðan hérlendis, fyrst einkum við jarðfræðirannsóknir meðfram kennslu í Flensborgarskólanum, en síðan lengi hjá Náttúrugripasafninu við gerð jarðfræðikorta af landinu. Um æviágrip hans vísast að öðru leyti til minningargreinar eftir Þorleif Einarsson í Náttúrufræðingnum. Hún var endurprentuð ásamt völdum ritsmíðum Guðmundar í bók að nafni Fold og vötn (Menningarsjóður 1980, 222 bls.). Þar var einnig sú skrá um ritsmíðar Guðmundar Kjartanssonar, sem hér er tekin upp og er í tímaröð. Bætt er inn í hana fáeinum ritsmíðum, endurútgáfum og upplýsingum sem undirritaður hefur orðið vísari um, auk nokkurra leiðréttinga. Í greinum í Náttúrufræðingnum er hér gefið upp hið áformaða útgáfuár, en stundum dróst útgáfa hefta fram yfir áramót. Ritsmíðarnar eru eftir Guðmund einan, nema annað sé tekið fram. Sleppt er ýmsum stuttum blaða- og tímaritagreinum, viðtölum o.þ.h. Ritgerðir sem teknar voru upp í bókina Fold og vötn, eru auðkenndar FV.

Leó Kristjánsson, mars 2008

1930-1945

Frá Heklu og Hekluhraunum. Náttúrufr. 1, 49-56 og 69-75, 1931 (FV).

Ísalagnir á ám og stöðuvötnum. Náttúrufr. 4, 85-92, 1934.

Úr Ítalíuför vorið 1933. Dvöl 1(13), 6-11 og 1(15), 11-16, 1934.

Sjaldfarin leið í Þórsmörk og Goðaland. Lesbók Morgunblaðsins 10(28), 220-222 og 10(29), 229-230, 1935. (Aths. LK: höfundur er þar sagður Kristjánsson, en það er svo leiðrétt í efnisyfirliti árgangsins).

Um nokkur jökullón og jökulhlaup í Harðangri og á Íslandi. Náttúrufr. 8, 21-33, 1938.

Stadier i Isens Tilbagerykning fra det sydvest-islandske Lavland. Medd. Dansk Geol. Forening 9(4), 426-458, 1939. (Aths. LK: hér er væntanlega um að ræða þá ritgerð G.Kj. um Skáldabúðalón, sem Sigurður Þórarinnsson vitnar til í Náttúrufræðingnum 27, bls. 43).

Um aldur tertieru basaltspildnanna í norðanverðu Atlantshafi. Náttúrufr. 10, 118-128, 1940.

Um fjallmyndun I. Náttúrufr. 12, 80-91, 1942.

Fornar jökulminjar í ofanverðri Árnessýslu. Alþýðublaðið 23, 18/11 bls. 4, 1942 (Aths. LK: þetta er útdráttur erindis hjá Vísindafélagi Íslendinga, væntanlega saminn af G. Kj. sjálfum, og birtist einnig í Tímanum 3/12).

Yfirlit og jarðsaga. Í: Árnésinga saga I, ritstj. Guðni Jónsson. Náttúru lýsing Árnessýslu, fyrri hluti, bls. 1-250. Árnésingafélagið, Rvk. 1943. (Kafli úr þessu riti er endurbirtur í FV).

Þurrðin í Hvítá 11. nóv. 1942. Náttúrufr. 13, 4-23, 1943.

Einkennilegt jarðrask á Lyngdalsheiði. Náttúrufr. 14, 29-32, 1944.

Jarðfræði. Þjóðhátíðarblað Vísis, bls. 99-100, 17/6 1944.

Athugasemd við grein Samúels Eggertssonar, Úrkomumagn Íslands. Almanak Þjóðvinafél. 115-116, 1945.

Hekla. Árbók Ferðafélags Íslands 1945, 1-155, 1945. (Aths. LK: kafli úr ritinu var endurbirtur í Mbl. 30/3 1947).

Íslenzkar vatnsfallategundir. Náttúrufr. 15, 113-128, 1945 (FV).

Um upphaf Íslands og aldur. Tímarit Máls og menningar (6. árg.), 88-95, 1945.

(Þýðing) Þrjár greinar í safnritinu Undur veraldar, ritstj. H. Shapley: Hamfarir í sögu jarðarinnar (A. Geikie), 81-89. Hvað er jarðskjálfti? (J.B. MacElwane), 90-93. Týndir liðir (J.R. Baker), 468-473. Mál og menning, Rvk. 1945.

1946-1955

Dr. phil. Helgi Pjeturss hálfáttæður. Náttúrufr. 17, 45, 1947.

Kalkhrúður á Íslandi. Náttúrufr. 17, 88-92, 1947.

Brennanlegur leirsteinn í Biskupstungum. Náttúrufr. 17, 160-163, 1947.

Ritfregn (Heklugos 1947 eftir Guðmund Einarsson frá Miðdal og Guðmund Kjartansson). Náttúrufr. 17, 185-192, 1947. (Aths. LK: bókin Heklugos 1947 kom út með þessum tveim höfundanöfnum en að Guðmundi Kjartanssyni forspurðum, og taldi hann sig ekki eiga neinn hlut að henni. Stytt gerð ritdóms Guðmundar birtist í Mbl. 22/8 1948).

Tristansey. Náttúrufr. 17, 135-141, 1947.

L. Hawkes og Guðmundur Kjartansson: Geological report on the area of South Western Iceland containing the proposed dam sites on the Hvítá, Thjórsá and Tungnaá rivers. Skýrsla til raforkumálastjóra, 9 bls., fjölrít 1947.

(Ritstjórn) G.Kj. var ritstjóri Náttúrufræðingsins 1947-49. Hann var einnig m.a. í ritnefnd Heklugoss-ritraðar Vísindafélags Íslendinga.

Þættir af Heklugosinu. Náttúrufr. 17, 49-56 og 180-184, 1947; 9-22 og 135-144, 1948.

Steinboginn á Brúará. Náttúrufr. 18, 43-47, 1948.

Kolsýra í Hekluhraunum. Náttúrufr. 18, 57-76, 1948.

Steinar á flækingi. Náttúrufr. 18, 131-134, 1948.

Heimsókn tékkneskra vísindamanna. Náttúrufr. 18, 173-178, 1948.

Dr. Helgi Pjeturss. Minningargrein. Þjóðviljinn 14, 8/2, bls. 5 og 7, 1949.

Nýr hraunhellir í Heklu. Náttúrufr. 19, 139-142. Nýr hellir í Hekluhrauni 175-184, 1949.

Rauðhóll. Náttúrufr. 19, 9-19, 1949.

Lítill athugun við Kleifarvatn. Náttúrufr. 19, 86-90, 1949.

Svart á hvítu. Náttúrufr. 19, 143, 1949.

Skýrsla um jarðfræðiathuganir á nokkrum stöðum við Hvítá og þverár hennar (1949) og jarðfræðiathuganir við Gullfoss (1951). Skýrsla til raforkumálastjóra, 25 bls., fjölrít 1951.

Water Flood and Mud Flows. The Eruption of Hekla 1947-1948. II.4, 51 bls. og 8 myndasíður. Vísindafélag Íslendinga, Rvk. 1951.

Geologisk oversigt. Í: Guðmundur Kjartansson, Sigurður Thoroddsen og Gunnar Böðvarsson: Íslands geologi og udnyttelse af vandkraft og jordvarme. Tímarit Verkfræðingafél. Ísl. 37, 2-10, 1952.

Heklugosið. Fimm ára afmæli. Lesbók Mbl. 28(11), 157-164, 1952. Leiðrétting bls. 179 (FV).

Meira um Rauðhól. Náttúrufr. 22, 78-89, 1952.

Athuganir á vikri í Rangárbotnum sumarið 1952 vegna hugsanlegrar vikurfleytingar fram Ytri-Rangá. Tímarit Verkfræðingafél. Ísl. 38, 113-119, 1953.

Úr sögu Helliskvíslar. Náttúrufr. 23, 1-13, 1953 (FV).

Hekluaska á Tindfjallajökli. Náttúrufr. 23, 142-143, 1953.

Report on geological studies of the watershed of Thjórsá during the summer 1953. Skýrsla til raforkumálastjóra, 24 bls. fjölrít, 1954.

Hraunin kringum Hafnarfjörð. Þjóðviljinn 19. árg., jólablað, bls. 10-12, 1954.

Semlja rodennaja vulkanami (Ættland eldfjallanna). Bokrug sveta (Umhverfis ljósið) no. 12, 33-36, 1954 (á rússnesku).

Skýrsla um jarðfræðiathuganir við Urriðafoss sumarið 1954. Skýrsla til raforkumálastjóra, 11 bls. fjölrít, 1954.

Fróðlegar jökulrákir. Náttúrufr. 25, 154-171, 1955 (FV).

Bólstraberg. Náttúrufr. 25, 227-240, 1955.

Skýrsla um jarðfræðiathuganir við fallvötn á Suðurlandi sumarið 1955. Skýrsla til raforkumálastjóra, 16 bls. fjölrít 1955.

1956 - 1963

Skýrsla um jarðfræðiathuganir við Þórisvatn sumarið 1956. Skýrsla til raforkumálastjóra, 11 bls. fjölrít 1956 (einnig lögð fram á ensku, 11 bls.).

Úr sögu bergs og landslags. Náttúrufr. 26, 113-130, 1956.

Frá Jökulsárlóni á Breiðamerkursandi. Náttúrufr. 27, 62-67, 1957 (FV).

Langisjór og nágrenni. Náttúrufr. 27, 145-173, 1957.

Nokkrar jarðfræðiathuganir og athugasemdir um hugsanlega virkjunarstaði við Tungnaá og Þjórsá. Skýrsla til raforkumálastjóra, 4 bls. fjölrít, 1957.

Ritfreg: Sigurjón Rist: Íslensk vötn I. Náttúrufr. 27, 201-203, 1957.

Selta í Jökulsárlóni á Breiðamerkursandi. Jökull 7, 39-41, 1957.

Skýrsla um jarðfræðiathuganir við Langasjó 1956-1957. Skýrsla til raforkumálastjóra, 4 bls., fjölrít 1957.

Some Secondary Effects of the Hekla Eruption. Í: The Eruption of Hekla 1947-1948, III.1, 42 bls. og 4 myndasíður. Vísindafélag Íslendinga, Rvk. 1957. (Aths. LK: Stutt endursögn þessarar ritsmíðar birtist löngu síðar, í tímaritinu Terra Nova 3(4), 455-460, 1991).

Snjóboltar eftir rok í Selskarði. Veðrið 2, 12-13, 1957.

(Útgáfa) Dýrafræði handa framhaldsskólum eftir Bjarna Sæmundsson, 5. útgáfa breytt, 157 bls. Ríkisútgáfa námsbóka, 1957. (Aths. LK: G.Kj. sá einnig um 6. útgáfu bókarinnar eftir að henni var skipt í tvennt: Um hryggdýr, 94 bls., og Fiskar og hryggleysingjar. 76 bls., 1962).

Endaslepp hraun undir Eyjafjöllum. Náttúrufr. 28, 127-140, 1958.

Jarðmyndanir í Holtum og nágrenni. Rit Landbúnaðardeildar Atvinnudeildar Háskólans B11, 23 bls., 1958.

Mögugilshellir í Þórólfsfelli. Náttúrufr. 29, 169-182, 1959.

Report to the State Electricity Authority on the geology at some sites for potential hydro-power developments in the Thjórsá and the Hvítá river systems, Southern Iceland. Skýrsla til raforkumálastjóra, 56 bls. fjölrít, 1959.

Skýrsla um jarðfræðirannsóknir sumarið 1958 vegna hugsanlegra virkjana: Við Þórisvatn, í Fossárdal, við Hvítárvatn. Skýrsla til raforkumálastjóra, 49 bls. fjölrít, 1959.

Jarðfræðikort 1:250 000. Blað 3. Suðvesturland. Menningarsjóður, 1960.

Kjalnheiði, Kjalnatær, Kjarnholt. Íslensk tunga 2, 57-60, 1960 (FV).

The Móberg Formation. Geografiska Annaler 41(2-3), 139-143, 1959. Einnig hluti af sérprenti: On the Geology and Geomorphology of Iceland. Guide to Excursion E. I.1. International Geographical Congress, XIX Session. (Aths. LK: Þessi kafli var svo endurbirtur með minniháttar orðalagsbreytingum í: On the Geology and Geophysics of Iceland. International Geological Congress, XXI Session, Copenhagen 1960. Guide to Excursion A2, 21-28).

Vá fyrir dyrum í Mögugilshelli. Náttúrufr. 30, 146-149, 1960.

Keppni í veðurspá. Veðrið 5, 48-51, 1960.

Glefsur úr jarðfræði (Árnessýsla, Grímsnes og Biskupstungur). Árbók Ferðafélags Íslands 1961, 17-29, 1961.

Tungnaá. Skýrsla um jarðfræðirannsóknir á hugsanlegum virkjunarstöðum. Skýrsla til raforkumálastjóra, 24 bls. fjölrít, 1961.

Móbergsmyndunin. Í: Náttúra Íslands, 31-46. Almenna bókafélagið, Rvk. 1961. (Aths. LK: þessi kafli var svo endurprentaður á bls. 65-79 í 2. útgáfu ritsins aukinni, 1981).

Tungná. Í: Ísland í máli og myndum, 23-31. Helgafell, Rvk. 1961 (FV).

Jarðfræðikort 1: 250 000. Blað 6. Miðsuðurland. Menningarsjóður 1962. Endurútgefið óbreytt af Landmælingum Íslands 1977.

Jökulminjar á Hálsum milli Berufjarðar og Hamarsfjarðar. Náttúrufr. 32, 83-92, 1962.

Skýringar við jarðfræðikort af Íslandi 1:250 000, 16 bls. Menningarsjóður, 1962.

Supplementary Notes on the Legend of Geological Map of Iceland, scale 1:250 000. Museum of Natural History, Misc. Papers 32, 10 bls. Menningarsjóður, 1962.

1964-1972

Ísaldarlok og eldfjöll á Kili. Náttúrufr. 34, 9-38, 1964 (FV).

Guðmundur Kjartansson, Sigurður Þórarinnsson og Þorleifur Einarsson: C¹⁴ – aldursákvarðanir á sýnishornum varðandi íslenska kvarterjarðfræði. Náttúrufr. 34, 97-145, 1964.

Jarðfræðikort 1: 250 000. Blað 5. Mið-Ísland. Menningarsjóður 1965.

Geologiske betingelser for islandske flodtyper. Geografisk Tidsskrift 64, 174-187, 1965.

Hugsanleg aðferð til ísvarna við virkjun vatnsfalla. Tíminn 50, 26/5 bls. 8-9 og 14, og 27/5 bls. 8-9 og 12, 1966.

Stapakeningin og Surtsey. Náttúrufr. 36, 1-34, 1966 (FV).

Rúmmál hraundyngna. Náttúrufr. 36, 125, 1966.

Nokkrar nýjar C¹⁴-aldursákvarðanir. Náttúrufr. 36, 126-141, 1966.

A contribution to the morphology of Surtsey. Surtsey Research Progr. Report II, 125-128, myndir. Surtseyjarfélagið, fjölrít 1966.

Sur la récession glaciaire et les types volcaniques dans la région du Kjölur sur la plateau central de l'Islande. Revue de Géomorphologie Dynamique 16(1), 23-39, 1966.

Steinsholtshlaupið 15. janúar 1967. Náttúrufr. 37, 120-169, 1967.

The Steinsholtshlaup, Central-South-Iceland, on January 15th 1967. Jökull 17, 249-262, 1967.

Volcanic forms at the sea bottom. Í: Iceland and Mid-Ocean Ridges (ritstj. Sveinbjörn Björnsson). Vísindafélag Íslendinga, Rit 38, 53-64, 1967.

Jarðfræðikort 1: 250 000. Blað 2. Miðvesturland. Menningarsjóður 1968.

Jarðfræðikort 1:250 000. Blað 1. Norðvesturland. Menningarsjóður 1969.

Steinbogar. Náttúrufr. 40, 209-232, 1970.

Um stutt kynni af landslagi á Ströndum og um steininn í Stóru-Ávík. Strandapósturinn 4, 83-95, 1970. (Ath. LK: Sjá einnig viðtal við G. Kj. í Morgunblaðinu 54. árg., 17/8 1967).

Úr sögu berggrunns og landslags á Miðsuðurlandi. Suðri 2, 12-100, 1970.

Steinsholt og Steinsholtshlaupið. Árbók Ferðafélags Íslands 1972, 83-90, 1972 (FV).

Um aldur Búrfellshrauns. Náttúrufr. 42, 159-183, 1972 (FV).

Jarðsaga Íslands – in nuce. Örstutt ágríp. 5 bls. fjölrít, 1972.

Jarðfræðisaga Hrunamannahrepps samin handa Barnaskólanum á Flúðum 1934. Gefin út af Ingimar Jóhannssyni, 16 bls., 1973.

Sá stofn sem allar nýrri rannsóknir eru greinar af. Í: Málþing Íslendinga I (ritstj. Þorsteinn Guðjónsson), 143-145, 1979. (Ath. LK: Þessi ritsmíð um Helga Þjeturss var samin 1969).

Fáein atriði til viðbótar:

- "Kortriss" eftir G.Kj. af Þjórsárhrauni er á bls. 312 í Lesbók Morgunblaðsins 26, 10/6 1951.
- Í spjaldskrá handritadeildar Landsbókasafns um Íslandskort er sagt að texti á korti af Surtsey sem Landmælingar Íslands gáfu út 23/10 1964, sé eftir G. Kj.
- Kaflar úr dagbók G. Kj. eru prentaðir í grein Þorkels Grímssonar og Þorleifs Einarssonar: Fornminjar í Reykjavík og aldursgreiningar, í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1969, 80-97, 1970.
- Uppdráttur G.Kj. af þingstað við Búða er birtur í kafla eftir Kristján Eldjárn í Sögu Íslands I, bls. 131, 1974, en heimildar um hann er ekki getið.